

MURATBAY NÍZANOV TÍN DRABBL JANRÍNDAGÍ IZLENISLERI

M.Palimbetova

Ilimiy basshı

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

X.Baxtiyarova

Student

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

E-mail: @baxtiyarovaxurshida4gmail.com

ANNOTATSIYA

Bul teziste tiykarınan drabbl hám onıń qısqa forması arqalı ańlatılatuğın mazmun berilgen. Bul másele M.Nızanov shıǵarmaları tiykarında kórip shıǵılǵan.

Gilt sózler: drabbl, Stiv Moss, Birmingen universiteti, Muratbay Nızanov, yumor-satira

MURATBAY NIZANOV'S RESEARCH IN DRABBLE GENRE.

ABSTRACT

The thesis is about drabble genre, it's history and content. This issue was studied based on Muratbay Nizanov's works.

Key words: drabble, Steve Moss, University of Birmingham, Muratbay Nizanov, humor-satire.

Ótken ásir qaraqalpaq prozasında kóp ǵana jańalıqlar hám ózgerisler boldı. Jańa baǵdarlar, shıǵarma dóretiwdiń jańa usılları payda bola basladı. Jazıwshılar gúrrıń, povest, ocherk, roman hám roman-esse janlarında dóretiwshilik ete basladı.

Joqarıdağılar hám mazmunı, hám kólemi jaǵınan da bir birinen ajralıp turadı. Biraq shıǵarma ideyasın qısqa hám tujırımly túrde ashıp bere alatuǵın janrlar da barshılıq. Solardıń biri drabbl bolıp esaplanadı.

XX ásir ortalarında jáhán tán alǵan jazıwshı Ernest Xeminguey shıǵarma ideyasın tolıq ashıw hám oqıwshıǵa estetikalıq zawıq beriw ushın roman jaratıw shárt emesligin, al kerisinshe kishi kólemdegi shıǵarmalar, yaǵniy bar joǵı bir neshe sózler járdeminde bul isti ámelge asırıw múmkinligin aytıp ótti. Usıdan soń ádebiyat dúnyasında úlken ózgerisler boldı hám keyin ala drabbl janrı júzege keldi.

Drabbl (inglizshe “drabble”- bólek) gúrrińniń ózine tán kishi janrı bolıp, onda tiykarınan qanday da bir waqıyanıń qısqasha tariyxı hám avtor berejaq bolǵan ideya tolıq ashıp beriledi. Drabblı kútilmegen final menen juwmaqlanıwshı eń qısqa hám tolıq gúrriń dep ataw múmkin. 1980-jılı Ullı Britaniyada gúrrińshiliktiń drabbl dep atalatuǵın jańa jónelisi payda boldı hám bul janrda dórelgen shıǵarma bar joǵı 100 sózden ibarat bolıp, tamamlanǵan anıq ideya hám ózine tán formaǵa iye bolıwı lazım degen talap jazıwshılar aldına qoyıldı.

Drabbl óz watanı bolǵan Birmingen Universitetinde ájayıp sóz oyını sıpatında qabıl etildi. Keyin ala kóplegen Evropa mámleketleriniń jazıwshıları bul janrda dóretiwshilik etip ózlerin sınap kórdi. 1987-jılǵa kelip Stiv Moss “New Time” jurnalı arqalı arnawlı tańlaw ótkerip, qatnasıwshılar aldına tek ǵana 55 sózden ibarat tolıq gúrriń jazıw wazıypasın qoydı. Biraq soǵan qaramastan jazıwshılar tamamlanǵan oy, juwmaqqa iye shıǵarma dóretip bul wazıypanı orınladı.[4] “Drabbl” usı tárizde júzege keldi. Bul kópshiliktiń itibarın tarttı hám qızıqtırıp qoydı.

Ásirese jáhán ádebiyatınıń kórnekli jazıwshılar qálemine tiyisli 100 sózden aspǵan dóretpeleri bir kitapqa toplandı hám “Drabblers” degen at penen baspadan shıqtı. Bunda Paulo Koelonıń, Rashod Nuri Guntekinniń, Nikol Beddl, O’Genrilardıń júdá tásirli, filosofiyalıq mazmunǵa iye shıǵarmaları berilgen. Mısalı Alan Mayerdiń “Áwmetsiz” [1:4] drabblinde insan aqlı, bilimi menen jaratılǵan, biraq onı

ziyansızlandırıwǵa insan aqlınıń jetkiliksiz bolǵan yadro bombası hám onıń Yaponiyanıń Nagasaki hám Xerosima qalalarına, turǵınlarına keltirgen apatın aytqan.

Sonıń menen Qatar ózbek ádebiyatında da usı táqillette toplam baspadan shıqtı. Kishkene gúrrińler: “keshe hám búgin” dep atalıwshı bul kitapta ózbek ádebiyatınıń iri jazıwshıları bolǵan Said Ahmad, Tohir Máliktan baslap endi dóretiwshilik bostanına qádem qoyıp atırǵan jazıwshılardıń da shıǵarmaları berilgen. Mısal retinde Doston Musaevtıń “Ajırasıwda” [2:221] drabblı berilgen, onıń kórkem teksti tómendegishe:

-Anańdı tańlaysańba, menima, qızım?

-Siz meni tańlaysızba, úkemdi me?...

Bul drabblı sociallıq turmısta ushırasatuǵın mashqalalardı, túsinispewshiliklerdi ashshı haqıyqat penen qısqa tárizde oqıwshıǵa jetkerip bergem.

Joqarıdaǵı janr qaraqalpaq ádebiyatına da kirip keldi. Onı Muratbay Nızanov mısasında kórip shıǵayıq. Onıń 2017-jılı baspadan shıqqan “Sen kúymeseń, men kúymesem” gúrrińler, maqalalar toplamında bir qatar drabblı de berilgen. Nızanovtıń 100 sózden aspaǵan kórkem dóretpelerinen uǵılatuǵın mazmun tereń hám rańbereń. Avtor ómirde ushırasatuǵın túrli –túsli waqıyalardı, jaǵdaylardı sóz siyqırınan paydalanǵan halda oqıwshıǵa ornında tuwrıdan- tuwrı, ornında yumor arqal jetkerip bergem.

M.Nızanovtıń “Ómir” [3:107]drabblinde dúnyanıń jalǵanshı,ótkinshi ekenin, kópshiliktiń bul jaqtı dúnyaǵa shıǵıp tek mal dúnya izinen quwıp ómiriniń payanına jetkenin sezbeı qalatuǵının hám o dúnyaǵa adamzattıń tek ózi juwap beriw ushin ketetuǵınlıǵı ayılǵan. Bul kishi kólemdegi dóretpeni oqıp otırıp heshkim jıyǵan dúnyasın alıp ketpegenligi haqqında ayılatuǵın Aleksandr Makedonskiy ápsanası yadımızǵa túsedı.

Soday-aq, usı kitaptaǵı “Árman” [3:106]drabblın alıp qarasaq, ol tek ǵana 10 sózden ibarat biraq bizde qaldıratuǵın tásirı úlken: “ Ol jaqtı dúnyanı bir kórdi, lekin, miyinde sáwlelendirip qalıwǵa úlgermedi”. Bul arqalı bul dúnyanıń biri kemligin

túsinemiz. Dóretpeni sekundlarda oqıp bolıw múmkin, biraq onıń mańızın shağıw ushın saatlap oylanıw kemlik etedi. Bul janrdıń ózine tán tárepi de sonda. M.Nızanov drablllerinde tek filosofiyalıq ideyalardı ǵana alǵa súrip qoymastan, jámiyettegi unamsız illetlerdi yumor - satira arqalı sınǵa alıp ta drablller dóretken. Onıń “Aukcion” [3:122]drabblinde joqarı oqıw ornında qalıp ketken eski dúzim hám korrupciya siyaqlı tamırlasıp ketken illetlerdi sınǵa aladı. Tilekke qarsı bunday waqıyalar jámiyetimizde ushırasıp turadı. Avtor bunnan tısqarı sociallıq turmısta ushırasatuǵın doslardıń, qońsı-qobanıń, erli-zayıplılardıń arasındaǵı jaǵdaylardı da drabllerge sheberlik penen jayǵastıra alǵan.

Juwmaqlap aytqanda, kórkem shıǵarmanıń tiykarǵı ideyasın hám mazmunın oqıwshıǵa tolıq jetkeriw ushın kishi janrlardıń da ornı ayrıqsha hám olardı qaraqalpaq ádebiyatında elede jetilistiriw tiyis. Keleshekte drabllerdıń bir toplam bolıp baspadan shıǵıwı biz, kitapqumarlarǵa úlken sawǵa boladı.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI: (REFERENCES)

1. “Drabllar” Tashkent: O’qıtuvchi”,2018
2. ”Mitti hikoyalar: kecha va bugun” Tashkent: “Yangi kitob”, 2018
3. Nızanov.M “Sen kúymeseń, men kúymesem...” Nókis: “Bilim”, 2017
4. Rahmatullaev.D “Baxtli tasodif”, “Yoshlik” 2017-jıl 4-san